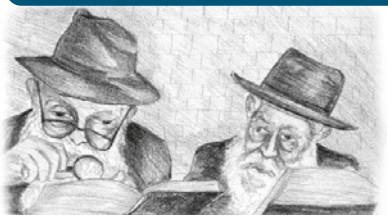
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בחוקותי ■ י"ז אייר ה'תשפ"ב ■ 18.05.2022 ■ גליון מס' 684

"ותצילנו מקנאת איש מרעהו"

/ הרב יעקב הלוי פילבר

לפי הכתוב: "ורדפו מכם חמישה מאה" החשבון הוא שהאחד ירדוף עשרים, ובהמשך אומרת התורה: "ומאה מכם רבבה ירדופו" לפי החשבון הזה האחד ירדוף מאה, ועל כך שואל רש"י: "וכך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא 'מאה מכם שני אלפים ירדופו'?". ומסיק מכאן רש"י: "אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה". לפי הכלל הזה הרי ככל שכמות לומדי התורה גדילה כך צריכה התוצאה הרוחנית להיות מקיפה יותר, וניצחון האמונה על הכפירה היה צריך להראות יותר בשטח, אך לא תמיד כך הדבר. הנה רבי יוחנן בן זכאי כשראה שהחורבן קרב ובא, בניסיונו להציל את שארית הפליטה, ביקש את "יבנה וחכמיה", קומץ קטן של לומדי תורה, וממנה החל לשקם את "עולם התורה" שחרב. ואכן בתחילת דרכו של ריב"ז האירה לו ההצלחה פנים, יבנה הפכה למרכז התורה וחכמיה למנהיגות הרוחנית של שארית הפליטה, וכך נמשך הדבר עד ימיו של רבי עקיבא, אשר העמיד תלמידים הרבה כמו שמסופר במסכת יבמות [סב ב]: "שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת ועד אנטיפרס" והנה לא זו בלבד שהכמות התורנית הגדולה הזו של רבי עקיבא לא גרמה לפריחת התורה אלא התוצאה היתה הפוכה ש"כולם מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם".

ורבים שואלים: הרי רבי עקיבא, רבם של אותם עשרים וארבעה אלף תלמידים, הוא שאמר [ספרא קדושים פ"ב]: "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה", ובוודאי תלמידיו התחנכו על הכלל הגדול הזה, ורוממות 'אהבת ישראל' היתה בגרונם, ואם כך כיצד בשעת מבחן לא היו תלמידיו אלו נאמנים לדגל האהבה שאותו נשאו ברמה, ולא נהגו כבוד זה לזה? ראיתי הסבר יפה של הרבי מלובאויץ רמ"מ שניארסון [ליקוטי שיחות, ל"ג בעומר] שביאר על פי הכלל [במד"ר פר' כא]: "כשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעתן שווין זה לזה", ובוודאי כלל זה חל גם על תלמידי רבי עקיבא, שכל אחד ואחד השיג את תורתו של רבו לפי דרכו ודעתו, אבל כל אחד מהם לאחר שלמד מר"ע החליט שהאמת היא רק כפי שהוא הבין את דברי רבי עקיבא והוא הפירוש האמתי, וכאשר שמע שחברו מוסר את דברי רבם באופן שונה, החליט שהאחר מסלף את דברי הרב, ואם כך איך אפשר לנהוג בו כבוד, אדרבא יש לגנות אותו. ומכאן באה הפסילה והמידור שנהגו זה בזה. והנה דווקא רבי יוחנן בן זכאי, שידע שאין בעבודת ה' דרך אחת שכולם צריכים ללכת רק בה אלא להכיל את דעתו של כל אדם גם היא שונה מחברו, הוא שבקש מתלמידיו שכל אחד יבקש את דרכו הייחודית לפי הבנתו האישית, ועל כן אמר לחמשת תלמידיו [אבות פ"ב יג]: "צאו וראו איזו דרך טובה שידבק בה האדם" וכל אחד מהם החזיר לו תשובה אחרת. האחד 'עין טובה', האחר 'חבר טוב', השלישי 'שכן טוב', הרביעי 'הרואה את הנולד', והאחרון 'לב טוב', ורק בדרך זו, לאפשר לכל תלמיד מרחב רוחני משלו, הצליח רבי יוחנן בן זכאי לשקם מחדש את 'עולם התורה' שלאחר החורבן. ואף רבי עקיבא לאחר שראה את הכישלון של עשרים וארבעה אלף תלמידיו, בבואו לשקם מחדש את מפעלו התורני, התחיל בשבעה תלמידים וציווה עליהם: "ראשונים לא מתו אלא מפני שהייתה עיניהם צרה בתורה זה לזה - אתם לא תהיו כן" [קה"ר יא]. כי רק חבורת לומדי תורה ה'מפרגנת' זו לזו ומכבדת האחת את זולתה רק היא המסוגלת להצליח.

וכמו בימי רבי עקיבא גם אנו בזמן הזה, אחרי חורבנו של 'עולם התורה' בשואה שפקדה את עמנו, שוב היה עולמנו שמם מתורה עד שהתחוללה המהפכה התורנית של דורנו שמילאה ארץ ישראל תורה, אבל הלקח של תלמידי ר"ע צריך לעמוד כל הזמן לנגד עינינו, ולדעת שהצלחתה של מהפיכה זו

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת קיץ
שאלות ותשובות
המשך בעמ' 2

עבודת הקורבנות
פרשתנו היא החותמת את ספר 'תורת הכוהנים' - בו מוזכרים כלל...
המשך בעמ' 3

רבי מאיר בעל הנס: דמות מופת וסגולה להשגת ישועות
פעמים רבות נפגשתי עם המושג "קופת רבי מאיר בעל הנס"...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
סיפור חייו של סגן אלוף עמנואל-יהודה (טוב-עלם) מורנו
עמנואל יהודה, בנם של סילוויאה ואילן (שלמה), ואחיהם של שמואל, משה...
המשך בעמ' 7

שביבים
- *המכין מצעדי גבר"*
- *האם מותר לנסות אדם כדי לבחון אם הוא נאמן?*
- *הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל אב"ד לודז'*
- *נמצא זכאי בדין*
- *קְשֹׁט עֲצֶמְךָ וְאַחַר כָּךְ קְשֹׁט אֲחֵרִים (סַנְהֶדְרִין יח)*

המשך בעמ' 10

הסייג לשמירת המצוות
"ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה" שואל רבינו אור...
המשך בעמ' 13

"אין טובה מהדרך הישרה והפשוטה"
הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל פתח את אחד משיעוריו בישיבת פורת יוסף...
המשך בעמ' 14

מותנת רק אם לומדי התורה ינהגו כבוד זה לזה, ועיניהם לא תהיה צרה בתורה זה לזה. ויתקיים בנו תפילתו של רבי אלימלך מליזנסק: "ותצילנו מקנאת איש מרעהו ולא יעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים. אדרבא, תן בלבנו שנראה כל אחד מעלות חברנו ולא חסרונם ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך, ואל יעלה שום שנאה מאחד על חברו חלילה".

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: מתי השנה יהיה מותר להסתפר ולהתגלח?

תשובה: השנה ל"ג בעומר חל ביום חמישי, ולכן בני אשכנז יוכלו להסתפר כבר ביום חמישי בבוקר.

אולם בני ספרד נוהגים להסתפר רק בל"ד לעומר, כלומר רק ביום ששי בבוקר.

אולם מאחר וביום ששי הבא מן הסתם המספרות יהיו מלאות באנשים, ולא כולם יספיקו להסתפר, יש מקום להתיר אף לבני ספרד להסתפר כבר מיום חמישי בערב (לאחר השקיעה) ולסמוך על השיטות שאומרים 'מקצת היום ככולו' כבר מהלילה ולא רק מהבוקר.

היתר זה שייך בעיקר רק לתספורת הראש על ידי ספר, אבל מי שרצונו רק להספיק להתגלח קודם השבת אין סיבה (בדרך כלל) להתיר לו להתגלח כבר ביום חמישי בערב, מאחר ויוכל לעשות זאת בנקל במהלך יום ששי, והוא הדין למי שמסתפר בתספורת ביתית על ידי אחד מבני ביתו או באופן עצמאי.

יש לציין שיש הנוהגים לא להסתפר כלל בימים שבין פסח לשבועות, והטעם הוא על פי הקבלה שהם ימי דין התלויים בשערות, ולמנהג זה אין היתר להסתפר בל"ג או בל"ד לעומר והלאה.

שאלה: כידוע בשבתות אלו יש הבדל בין ארץ ישראל לחו"ל לגבי זהות הפרשה אותה קוראים בתורה, למשל השבת אנו נקרא את פרשת 'בחקותי', ואילו הם יקראו את הפרשה שלפניה פרשת 'בהר'.

ההבדל התחיל משבת אסרו חג פסח שאנו בארץ ישראל קראנו פרשת 'אחרי מות' ואילו בחו"ל אותה שבת הייתה יו"ט שני של גלויות ולכן הם לא קראו את פרשת השבוע אלא את הקריאה המיוחדת לחג.

לפי מה שאני מבין פער זה יימשך עד סוף חודש תמוז, כשנגיע לסוף ספר במדבר, ואנו נקרא את פרשיות מטות ומסעי בנפרד ובני חו"ל יקראו פרשיות אלו במחובר ואז הפער ייסגר.

שאלתי היא, מדוע אנו לא סוגרים את הפער הרבה יותר מוקדם, הרי בני חו"ל יכלו לקרוא את פרשות 'אחרי מות וקדושים' ביחד ובכך לסגור את הפער באופן מידי, ואם לא אז, אז לפחות כעת לקרוא את פרשות 'בהר בחקתי' במחובר (ואנו הרי קוראים אותן בנפרד בשנה זו) ובכך לסגור את הפער הרבה יותר מוקדם, הרי פער זה גורם לאלו שטסים מחו"ל לא"י ולהפך, להפסיד פרשיות השבוע? אז למה לא 'לסדר' זאת הרבה יותר מוקדם מאשר לחכות עד סוף חודש תמוז? שאלתי כמה רבנים ולא נתנו לי מענה ברור.

תשובה: כדי לענות על שאלה זו יש להקדים כמה הקדמות:

בגמרא מבואר שעזרא תיקן להם לישראל שיהיו קוראים את הקללות שבספר ויקרא (בפרשת בחקתי) קודם חג השבועות ואת הקללות שבספר דברים (פרשת כי תבוא) קודם ראש השנה, והטעם הוא כדי שתכלה שנה וקללותיה, וגם חג השבועות נחשב כראש השנה, מאחר שבחג השבועות נידונים על פירות האילן.

ובתוספות מבואר שאין אנו רוצים להסמיך ממש את הקללות לשבועות ולראש השנה כדי שלא יהיה פתחון פה לשטן לקטרג חס ושלום, ומשום כך אנו קוראים את פרשת במדבר לפני חג השבועות כדי להפסיק בין הקללות שבפרשת בחקתי לבין חג השבועות, וכן אנו קוראים את פרשת 'נצבים' לפני ראש השנה כדי להפסיק בין הקללות שבפרשת כי תבוא לבין ראש השנה.

ויוצא אם כן שבדרך כלל פרשת 'במדבר' היא בשבת שלפני חג השבועות, ואף נתנו סימן לדבר: 'מנו ועצרו'.

והנה השנה יוצא שבארץ ישראל נקרא את פרשת 'נשא' קודם חג השבועות ולא את פרשת 'במדבר' וזאת בגלל שהשנה היא שנה מעוברת ועוד כמה גורמים.

אולם בחוץ לארץ ששם אוחזים פרשה אחת מאחורינו בעקבות כך ששביעי של פסח חל ביום ו' וכפי שציין השואל בדבריו, מעדיפים הם להיצמד לרגילות ולקרוא את פרשת 'במדבר' קודם שבועות, ולא את פרשת 'נשא', שכשם שאין להצמיד יותר מידי את הקללות לחג השבועות בגלל פתיחת פה לשטן, כך אין להפריד יותר מדי בין הקללות לחג השבועות שאחרת הדבר לא יהיה ניכר (שתכלה שנה וקללותיה) ולכן מעדיפים בחוץ לארץ לא לסגור את הפער בפרשיות 'אחרי מות קדושים' וכן לא בפרשיות 'בהר בחקתי', כדי לקרוא את פרשת במדבר סמוך לחג השבועות, ואת הפער מבני ארץ ישראל יסגרו ב'תחנה' הבאה שהיא פרשיות מטות מסעי .

ולסיכום: בארץ ישראל השנה, אין ברירה ואנו נאלצים לשנות מהרגילות ולהרחיק יותר מדי את הקללות מחג השבועות, אבל בחוץ לארץ שיש ברירה, מעדיפים להצמיד פרשת במדבר לחג השבועות ולחבר את פרשיות 'מטות מסעי' ואילו היו מחברים את פרשיות אחרי מות קדושים או פרשיות בהר בחקתי לא היו קוראים את פרשת במדבר קודם חג השבועות ומרחיקים את הקללות מחג השבועות יותר מידי באופן שלא יהיה ניכר התקנה ש'תכלה שנה וקללותיה'.

שאלה: אחי מתחתן ביום רביעי בערב ליל ל"ג בעומר, ממתי מותר לו להסתפר לכבוד החתונה? ומתי שאר קרובי המשפחה?

תשובה: בני אשכנז נהגו להתחתן בליל ל"ג בעומר, מאחר ובל"ג בעומר פוסקים מנהגי האבלות (לדעת בני אשכנז היוצאים ביד רמ"א) ולעניין נישואין סומכים על השיטות שאומרים 'מקצת היום ככולו' כבר בלילה, וממילא עורכים את החופה לאחר השקיעה, כולל תזמורת וריקודים.

אולם לעניין תספורת המנהג הוא באופן כללי לחכות לל"ג בעומר בבוקר (יום חמישי בבוקר) מאחר ועיקר ההלכה שאומרים 'מקצת היום ככולו' רק בבוקר.

אולם ברור שמותר לחתן להסתפר לכבוד חתונתו, כמו בעל ברית שמותר לו להסתפר בימי ספירת העומר אלא שיש לברר ממתי מותר לו להסתפר ולהתגלח לכבוד החתונה, ושמעתי מורים בזה שהחל מזמן 'מנחה קטנה' של יום רביעי, שאז הוא כבר סמוך ונראה ליום חתונתו - יום שמחת ליבו -, מותר לו להסתפר ולהתגלח לכבוד החתונה.

אלא שיש לברר מה דינם של שאר קרובי המשפחה, האם גם להם מותר להסתפר לכבוד החתונה ואם כן, ממתי.

ושמעתי בזה מהגרש"א שטרן שליט"א שלהורים ולסבים יש להתיר כמו לחתן, כלומר מזמן 'מנחה קטנה' שהרי זה כיום טוב עבורם - יום היכנס בנם / ביתם לחופה.

אך לאחים ולגיסים יש להתיר רק לאחר השקיעה, לסמוך על השיטות שאומרים 'מקצת היום ככולו' כבר בלילה.

אך לחברים של החתן אין היתר בזה, וצריכים הם להמתין כמו כולם ליום חמישי בבוקר.

(וכל זה לבני אשכנז, אך לבני ספרד היתר התספורת הוא רק בל"ד לעומר).

עבודת הקורבנות

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי הכ"מ, רות ב"ר חיים יהודה ע"ה

פרשתנו היא החותמת את ספר 'תורת הכוהנים' - בו מוזכרים כלל ענייני הקורבנות, המקריבים והעובדים שהם הכוהנים. ובסוף הפרשה יחד עם דיני ה'**ערכין**' מובאים דיניי ה'**תמורה**' של המרת בהמה בבהמה, וכן דיני '**מעשר בהמה**'.

הרמב"ם במורה הנבוכים[1] מבאר את עניין דין התמורה, כיצד גם הדבר הרע נשאר קדוש. וזאת כדי שלא יטעה האדם לחשוב שניתן להקדיש דבר פחות למקדש, והוא יחשוב בעצמו שזה נחשב כראוי. על כן גם הטוב וגם הרע - מתקדשים בקדושת הקורבן.

הרמב"ם מדגיש נקודה בנפש האדם, שיכולה להיות בענייני הקודשים. כיוון שכל הקדשת הקורבנות, באה מנדבת הלב של האדם. אזי יכול האדם להחשיב את רצונו והתנדבותו, יותר על ערכם ושווים האמתי. והמקום בו מתבטא רעיון זה, הוא במצוות ה'תמורה'.

מצוות התמורה היא ייחודית בתורה, בכך שלמרות האיסור להמיר בהמה של קודשים - ההמרה תקפה, והאדם אף נענש על כך במלקות. וכלשון המשנה הראשונה במסכת תמורה - "הכל ממירים, אחד אנשים ואחד נשים. לא שאדם רשאי להמיר אלא אם המיר - מומר וסופג את הארבעים".

בעוד שבכל מצוות התורה האחרות - כל מה שהתורה אמרה לא תעשה, אם עשה לא מועיל[2]. ואילו במצוות התמורה אמנם האדם סופג מלקות, אך ההמרה תקפה.

משכך יכול האדם לחשוב ולומר לעצמו, שהבהמה החדשה שווה יותר מהראשונה. ובזה הוא אף מעלה את נדבתו, לרמה גבוהה יותר. בעוד שלמעשה הבהמה השנייה, גרועה מהראשונה. וכדי למנוע מצב שכזה, באה התורה ו"קונסת" את האדם. כך ששתי הבהמות קדושות, והאדם אף מקבל מלקות על עצם ההמרה.

בדבר זה מגלה לנו הרמב"ם את היסוד הרעיוני, שבכל עבודת ה' של האדם. הן בנדבת הקורבנות, והן בכל רצון וכוונה טובה של האדם. התורה רוצה לשמור על כוונתו הטובה של האדם, להתקרב לה' ולהקריב לו קורבן. אך ע"פ הערך האמתי של המצווה, ולא רק על פי מה שהאדם מחשיב בעצמו.

על דרך זו ממשיך הרמב"ם ומבאר את עניין תוספת החומש, שמחייבת התורה את האדם שבא לפדות 'הקדש'. וזאת משום שהאדם מחשיב את נדבתו, יותר משוויה האמתי של המצווה. ולכן התורה מבקשת מבעל ההקדש עצמו, שיוסיף עוד חומש על הערכתו. וכך יגיע שווי ההקדש, לערכו האמתי[3].

הרמב"ם מביא אותנו בכך לידי תובנה חדשה, בכל עניין פדיון הקודשים. שכן אין המדובר כאן במעין 'קנס', שקונסת התורה את האדם הפודה. כי אם השלמת רצונו האמתי והפנימי של הפודה, בשמירה על ערך וקדושת קורבנו- הקדשו. אך מכיוון שהאדם קרוב אצל עצמו, הוא עלול ל'החשיב' את כוונותיו יותר מערכם האמתי של הדברים. ולכן התורה קובעת שיוסיף עוד חומש מלבר[4] - להדגיש שהתוספת היא מחוץ לחשבון של הפודה. והיא באה להשלים את כוונתו - הוא וחומשו, חמשה.

על פי הסברו של הרמב"ם, מובן מדוע ספר 'תורת הכהנים' מסתיים במצוות אלו - התמורה והקדשת מעשר הבהמה. וזאת משום שבשני דינים אלו, הקדושה חלה על כל בהמה. בין אם היא בעלת מום, ובין אם היא תמימה. כאשר הדין הוא שבהמה תמימה תקרב בעצמה, ובהמה בעלת מום תיפדה ויביא אחרת במקומה. אבל הקדושה עצמה, לא זזה ממקומה. ועל כן התורה מדגישה לאדם את החשיבות שבשמירת הדיבור- ההקדש שהוא מוציא מפיו. שכן קורבן מעשר בהמה, תלוי בראש ובראשונה במספר

שהאדם מוציא מפיו. וכך הוא יכול לגרום לתשיעי להיות עשירי כיוון שכך יצא מפיו, וכמו שפסק הרמב"ם בהלכות בכורות[5]. שכל הבהמות שנספרו בטעות - קדושות בקדושת המעשר. אך רק אם מי שטעה בכך הינו בעל העדר עצמו, ולא שליח[6].

והוא העניין שהתורה רוצה לטעת בלב האדם, כאשר הוא מתעסק עם עניין הקודשים - השמירה על ערכם האמתי.

ובזה משלימה התורה, את כלל ענייני 'תורת הכהנים' שבספר ויקרא. לאחר שנתנה לאדם את היכולת לכפר על חטאיו, ע"י הבאת קורבן כנגד כל מעשה שיעשה. היא מדגישה בפניו שעליו לעשות זאת מתוך טהרת הלב ואמיתות המחשבה, ובלא להמעיט חלילה מערכם של הדברים. כך שגם נדבות שנודבו בטעות כתמורה - שהיא רק בדיעבד, ומעשר בהמה - כשסופר את התשיעי כעשירי. שאמנם הם עצמם לא יקרבו, אך גם לא יצאו לחולין בלא שייפדו תחילה. ובשווים המלא - עם תוספת החומש מלבר.

ורמז גדול יש בדבר בענייננו של עם ישראל, הנחשב ונדמה כצאן הקודשים - 'שה פזורה ישראל'[7]. שלמרות קבלת הייסורים ושמיעת הקללות, לא זזה אהבתו של הקב"ה מאתנו. וכשם שהאמרנו אותו לנו, כך האמיר אותנו אליו[8] - והיה הוא ותמורתו יהיה קודש[9]. וגם אם חלילה המרנו בזמן מן הזמנים את דתנו, נשארנו בקדושתנו הראשונה. ויחד עם קבלת המכות והקללות נשארנו כפליטה ל'חומש', כבימי יציאת מצרים - 'וחמושים עלו בני ישראל[10]'.

וגם כל אלו שנסתפחו לנו, קדוש יאמר להם. כתשיעי, עשירי ואחד עשר - שבמעשר הבהמה. הן אלו שבאו מתוך כוונה טהורה, והן אלו שבאו רק כנספחים אל הקודש[11]. שלא בא אליהו לרחק או לקרב, אלא לעשות שלום בעולם[12]. ובזאת ייבחנו, באם ישמרו על מעמדם של ישראל בעולם. ואילו על שאר האומות, יושב בשמים ישחק למו - בראיית אובדנם במלחמת גוג ומגוג[13].

כרבי עקיבא בן הגרים, השוחק מול חבריו הבוכים[14]. בידיעתו כי דבר ה' קם ונהיה - בשוב ה' את שיבת ציון ברחמים.

יזכנו הקב"ה לדעת את דרכיו ולהעריך אל נכון את עבודתו, ולמלא את רצונו בשמחה ושלימות. **בהוד** וההדר הראויים לבוא, בכל מעשינו ומחשבותינו לטובה.

1 - "ועל צד הסייג חייב דין התמורה, כי אילו היה מותר להמיר הרע בטוב, היה ממיר הטוב ברע ויאמר שזהו יותר טוב. על כן נגזר בו 'והיה הוא ותמורתו יהיה קדש'" - מורה נבוכים חלק ג, פרק מו

2 - אמר אביי, כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד מהני. דאי סלקא דעתך לא מהני, אמאי לקי. רבא אמר, לא מהני מידי והאי דלקי, משום דעבר אמימרא דרחמנא הוא - תמורה ד:

3 - "אבל מה שצונו בו מהיות הפודה דבר מקדשיו מוסיף חומש טעמו מבואר, כי אדם קרוב אצל עצמו וטבעו לעולם לנטות אל הכילות ולחוס על ממונו. ולא היה מדקדק בדמי ההקדש ולא היה מראה אותו בכל הצריך עד שיעמוד על אמתת דמיו. על כן חייבו להוסיף עד שימכר לזולתו בשויו, כל זה כדי שלא יבזו מה שנקרא בשמו יתעלה ומה שיתקרב אליו בו" - הרמב"ם, שם

4 - כתנאי (ויקרא כז, טו) "ויסף חמישיתו עליו" שיהא הוא וחומשו חמשה דברי רבי יאשיה - בבא מציעא נד.

5 - "אפילו קרא לתשיעי עשירי, ולעשירי תשיעי, ולאחד עשר עשירי. בין בטעות בין בכוונה - שלושתן מקודשין. והיאך דינם, התשיעי אינו קרב אלא נאכל במומו. והעשירי מעשר. והאחד עשר יקרב שלמים וטעון נסכים כשלמים. ואינו עושה תמורה, מפני שהוא עצמו כתמורה" - פרק ח, הלכה א- ב

6 - "במה דברים אמורים כשהיה המונה הוא בעל הבהמות אבל העושה שליח לעשר לו וטעה בין בתשיעי בין באחד עשר אין מקדש אלא העשירי הודאי בלבד שלא עשאהו שליח לטעות ולהפסיד אלא לקדש כראוי" - שם

7 - ירמיהו נ, יז

8 - "את ה' האמרת היום להיות לך לאלוקים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו. וה' האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו" - דברים כו, יז- יח

9 - ויקרא כז, י

10 - שמות יג, יח

11 - אחד גירי אריות ואחד גירי חלומות ואחד גירי מרדכי ואסתר... הלכה כדברי האומר כולם גרים הם - יבמות, כד:

12 - עדויות ח, משנה ז

13 - רבי יוסי אומר לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגיירין. ומי מקבלין מיניהו והתניא אין מקבלין גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה. אלא שנעשו גרים גרורים ומניחין תפילין בראשיהן תפילין בזרועותיהם ציצית בבגדיהם מזוזה בפתחיהם, כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג אומר להן על מה באתם אומרים לו על ה' ועל משיחו שנאמר (תהלים ב, א) למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק, וכל אחד מנתק מצותו והולך שנאמר (תהלים ב, ג) ננתקה את מוסרותימו והקב"ה יושב ומשחק שנאמר יושב בשמים ישחק - ע"ז, ג:

14 - פעם אחרת היו עולין לירושלים הגיעו לצופים וקרעו בגדיהם. הגיעו להר הבית וראו שועל אחד יוצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הם בוכים ור' עקיבא משחק. אמרו לו עקיבא לעולם אתה מתמה עלינו אנו בוכים ואתה משחק. אמר להם למה אתם בוכים. אמרו לו ולא נבכה, מקום שכתוב בו (במדבר א') והזר הקרב יומת, והרי שועל יוצא מתוכו. ועליו נתקיים הפסוק, על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו. אמר להם, אף אני לכך אני משחק. הרי הוא אומר (ישעיה ח') - ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו. וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני. אלא מה אמר אוריה, (ירמיה כ"ו) כה אמר ה' צבאות ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה. ומה אמר זכריה (זכריה ח') עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובת ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים. וכתיב בתריה (שם) ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה. אמר הקדוש ברוך הוא הרי לי שני עדים אלו, ואם קיימים דברי אוריה יהיו קיימין דברי זכריה. ואם יבטלו דברי אוריה יבטלו דברי זכריה. ושמחתי שנתקיימו דברי אוריה. ולבסוף דברי זכריה עתידין להתקיים, ובלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו, תנחם ברגלי מבשר - איכה רבה ה, יח

רבי מאיר בעל הנס:
דמות מופת וסגולה להשגת ישועות

מי זה רבי מאיר בעל הנס ולמה הוא נקרא כך? מדוע נותנים צדקה לזכותו?
ומהי הסגולה המאפשרת לזכות בניסים ונפלאות באמצעות הזכרת שמו?

הרב יהודה שורפין

2

שאלה

פעמים רבות נפגשתי עם המושג "קופת רבי מאיר בעל הנס". רציתי לדעת מיהו רבי מאיר בעל הנס ומהם קופות הצדקה שנושאות את שמו?

תשובה

במסורת היהודית נפוץ המנהג לתרום צדקה "לזכות רבי מאיר בעל הנס", מנהג שגם משמש כסגולה מיוחדת המזכה את התורם בישועה ניסית מהשמיים. לפני שנסביר מהם קופות הצדקה

שנקראות על שמו ומדוע תורמים לזכותו צדקה, נספר קודם מיהו רבי מאיר בעל הנס ומדוע הוא נקרא כך:

רבי מאיר בעל הנס הוא כינוי שניתן לתנא רבי מאיר[1], מגדולי התנאים שדבריו וסיפורים על דמותו מופיעים לרוב במשנה ובתלמוד, על שם הנס הגדול שאירע לו בחייו ועל שם הסגולה שיש בהזכרת שמו כדי לחולל נסים ונפלאות.

סיפור הנס המופלא שהתרחש לרבי מאיר מופיע בגמרא[2]:

רבי חנינא בן תרדיון היה חמיו של רבי מאיר. כאשר מצאו אותו הרומאים עוסק בתורה הוציאו אותו להורג בשריפה וגם הרגו את אשתו וכלאו את אחת מבנותיו בבית בושת רומאי. בעידודה של אשתו ברוריה, בתו של רבי חנינא, התחפש רבי מאיר לאביר רומאי וביקש מהשומר ששמר על אחותה של אשתו לשחרר אותה. ענה לו השומר "מפחד אני מהמלכות". הוציא רבי מאיר צרור דינרים ואמר לו "בחצי מהכסף הזה תשתַּמש כדי לשחד את הממונים עליך, את החצי השני קח לעצמך". שאל אותו השומר "ומה אעשה לאחר שייגמר הכסף ולא יהיה לי במה לשחד?" ענה לו רבי מאיר "אם תיקלע למצב כזה, אמור את המילים 'אֱ-לָהָא דְמֵאִיר עֲנֵנִי' ותינצל".

השומר פקפק בכוחה של הסגולה הנסית ורבי מאיר הוכיח לו שהסגולה אכן עובדת. הוא התגרה בכלבים טורפי-אדם שהיו שם וכשהללו קרבו לטרוף אותו אמר "אֱ-לָהָא דְמֵאִיר עֲנֵנִי" וניצל. לאחר שראה כך, השתכנע השומר בכוחה של הסגולה ונאות לשחרר את בתו של רבי חנינא.

בסופו של דבר נודע למלך שהשומר שחרר אותה ונגזר דינו למות בתלייה. בעודו על הגרדום אמר השומר "אֱ-לָהָא דְמֵאִיר, עֲנֵנִי!" ובאורח פלא לא הצליחו התליינים לבצע את גזר הדין. הורידו אתו התליינים מהגרדום וביקשו להבין מה פשר הלחש הפלאי שהציל אותו. סיפר להם השומר את כל הסיפור ובעקבות זאת חקקו השלטונות את דמותו של רבי מאיר בשערי רומי והכריזו עליו כמבוקש. לאחר מקרה אחד שבו ניצל בדרך נס כשאזרח רומאי זיהה את פרצופו וכמעט הצליח לתפוס אותו, החליט רבי מאיר לברוח לבבל. על סמך הסיפור הזה השתרש המנהג בכל תפוצות ישראל לתרום כסף לצדקה[3] לזכות נשמתו של רבי מאיר, בפרט כאשר נקלעים למצוקה או זקוקים לישועה מיוחדת. בשעת נתינת הצדקה (או כאשר מבטיחים לתרום) מתפללים לה' בנוסח שאותו לימד רבי מאיר: "אֱלָקָא דְמֵאִיר עֲנֵנִי".

בשם הבעל שם טוב הקדוש נאמר שיש לומר בפה מלא שאת הכסף נותנים לצדקה "בשביל נשמת רבינו מאיר בעל הנס" ולאחר מכן לומר את התפילה הבאה:

"אֱלָקָא דְמֵאִיר, עֲנֵנִי! אֱלָקָא דְמֵאִיר, עֲנֵנִי! אֱלָקָא דְמֵאִיר, עֲנֵנִי! ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, כשם ששמעת את תפלת עבדך מאיר ועשית לו ניסים ונפלאות, כן תעשה עמדי ועם כל ישראל עמך הצריכים לנסים נסתרים ונגלים אמן כן יהי רצון"[4].

במקרים רבים המליץ הרבי מליובאוויטש זצ"ל לנשים לתרום צדקה לזכות רבי מאיר בעל הנס לפני הדלקת הנרות בערב שבת קודש כסגולה טובה עבור מצוקות רפואיות[5].

המשמעות הפשוטה של הלחש "אֱלָקָא דְמֵאִיר עֲנֵנִי" היא "האלוקים של מאיר, אנא היענה ליו", זוהי למעשה בקשה מאלוקים שיענה לתפילה בזכות צדקותו של רבי מאיר (ולכן יש נוהגים לשנות מעט את הנוסח המקורי ולומר "אֱלָקָא דְרַבִּי מְאִיר עֲנֵנִי"[6]). לפי פירוש אחר, "אֱלָקָא דְמֵאִיר" הוא כינוי לאלוקים שהוא "שמאיר לארץ וְלַדָּרִים עליה"[7] וזה "שהאיר" והציל אותנו בנס חנוכה[8].

ובכל זאת, כיצד מספר מילים פשוטות למראה מסוגלות לחולל פלאים עבור מי שאומר אותן?

רבי מנחם עזריה מפאנו, (מגדולי המקובלים. איטליה, המאה ה-16), מסביר שרבי מאיר ניסח את המילים האלו בהתאם לכוונות עמוקות ושמותיו הקדושים של הקדוש-ברוך-הוא[9]. לפיכך, כאשר אנו אומרים אותן עלינו להתכוון שה' ישמע בהן את כל אותן כוונות נעלות שהכניס בהן רבי מאיר עצמו וכך זוכים גם אנו לישועה למרות שאיננו מבינים מהו הסוד הצפון בהם[10].

מתחם קברו של רבי מאיר בעל הנס על שפת הכנרת בטבריה. המבנה גדול מעל הקבר נחנך בתאריך י"ד באייר, "פסח שני", תרכ"ז (1867) ומאז, מידי שנה, נערכת במקום הילולה גדולה בתאריך זה.

קופת רבי מאיר בעל הנס

כשאומרים "קופת רבי מאיר בעל הנס" מתכוונים לקרנות הצדקה שנועדו לתמוך בתלמידי החכמים העניים שבארץ ישראל.

יש הטוענים שהרבנים המפורסמים רבי משה אלשיך ורבי יוסף קארו (שהנהיגו את היישוב היהודי בארץ ישראל במאה ה-16) קבעו שכל הכסף שנתרם לזכותו נשמת רבי מאיר יוקדש אך ורק עבור עניי ארץ ישראל, ואולם יש המפקפקים בנכונותה של העובדה הזו כיון שהיא לא נתמכת בשום תיעוד ממוסמך. כך או כך, התקבע המנהג לתת את כספי הצדקה שנתרמו לזכות רבי מאיר בעל הנס לעניי ארץ ישראל ולפי חלק מהפוסקים המנהג הזה מחייב גם במקרה שנאמר במפורש בשעת הנדבה שהכסף יוקדש למטרות צדקה אחרות[11].

מסיבה זו, מלפני מאות שנים ועד לימינו אנו, נקראות קופות הצדקה עבור עניי ארץ ישראל בשם "קופת רבי מאיר בעל הנס". ביניהן ראוי במיוחד לציין את ארגון החסד 'כולל חב"ד לצדקת רבי מאיר בעל הנס' שהוקם בשנת תקמ"ח (1788) על ידי רבי שניאור זלמן, האדמו"ר הזקן, והוא פועל ברציפות עד היום (למעשה, זהו ארגון הצדקה היהודי הוותיק ביותר בימינו)[12].

כשמתבוננים לעומק בתוך תורתו של רבי מאיר, מבינים היטב מדוע נבחרה דווקא מצוות הצדקה כדרך לעורר את זכותו של התנא ומניין כוחה של נתינת הצדקה הזו לפעול ישועות.

נתחיל בסיפור המרתק הבא, המופיע בגמרא במסכת בבא-בתרא[13]:

שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא: אם אלוקיכם אוהב עניים, מפני מה אינו מפרנסם בעצמו?

ענה לו רבי עקיבא שה' העניק לנו את ההזדמנות לפרנס אותם כדי לתת לנו את הזכות לעשות זאת ולהינצל מעונש הגיהנום.

אמר לו טורנוסרופוס: הצדקה לא מצילה אתכם מעונש גיהנום, אדרבה, בגללה מגיע לכם להיענש! אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר-ודם שכעס על עבדו וחבש אותו בבית האסורים וגזר עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילהו והשקהו. לכששמע זאת המלך, הלא כועס עליו! ואתם הלא קרויים עבדים, שנאמר[14] "כי לי בני ישראל עבדים".

אמר לו רבי עקיבא: המשל שלך אינו מתאים לנמשל. אמשול לך משל אחר. למה הדבר דומה? למלך שכעס על בנו וחבשו בבית

האסורים וציווה שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו. לכששמע זאת המלך, לא רק שאינו כועס על אותו אדם אלא אף משגר לו דורון! ואנחנו הרי קרויים בנים לה' שנאמר[15]: "בנים אתה לה' אלוקיכם".

אמר לו טורנוסרופוס: אתם היהודים קרויים בנים וקרויים גם עבדים; בזמן שאתם עושים רצונו של מקום (כלומר מקיימים את מצוות ה') אתם קרויים "בנים", אבל בזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים "עבדים". עכשיו, בזמן הגלות, אין אתם עושים רצונו של מקום, ולכן נחשבים עבדים לה' ולא בנים שלו.

ענה לו רבי עקיבא: ישעיהו הנביא[16] אומר "הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת". כוונת הפסוק הזה שגם בזמן הגלות, כשעם ישראל "מרודים" ורדופים בגלות בגלל מעשיהם הרעים, חייבים לתת לעניים צדקה ולפרוס להם לחם!

מתוך התשובה האחרונה שענה רבי עקיבא לטורנוסרופוס, בה הוכיח שגם בזמן הגלות יש לקיים את מצוות הצדקה, לא ניתן לדעת האם הוא מסכים עם הקביעה שבזמן הגלות בני ישראל אינם נחשבים בניו של ה'. ואכן, שאלה זו נתונה במחלוקת בין רבי מאיר ורבי יהודה, שניהם תלמידיו של רבי עקיבא:

רבי יהודה מפרש את הפסוק "בנים אתם לה' אלוקיכם" בהסתייגות: "בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים - אתם קרויים בנים, (אבל אם) אין אתם נוהגים מנהג בנים - אין אתם קרויים בנים" ואילו "רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרויים בנים"[17]. לדעת רבי מאיר גם כאשר יהודי אינו מתנהג כראוי לבנו של ה', בכל זאת הוא נחשב בנו.

אם כן, בכל פעם שיהודי נותן צדקה על סמך דעתו של רבי מאיר הרי גם כאשר מצבו הרוחני של העני המקבל את הנדבה אינו מושלם נחשב הדבר כאילו האכיל והשקה את בנו האהוב של המלך הנתון במאסר, והמלך, הקב"ה, שמח ממעשיו במיוחד ומתגמל את הנותן הצדקה במתנה[18].

הצלה בניגוד לרוב הסיכויים

רבי חיים אלעזר שפירא, האדמו"ר ממונקאטש, (תרל"ב-תרצ"ז, 1871-1937) מסביר שאנו מזכירים את שמו של רבי מאיר בשעת סכנה משום שלפי דעתו אין להסתמך על הרוב הסטטיסטי ויש להתייחס במלוא הרצינות גם לתרחיש בעל הסבירות הנמוכה[19]. לפיכך במצבים קשים אנו נוהגים להזכיר את רבי מאיר ובכך תולים את תקוותנו שפסיקתו תתקיים ותבוא הישועה גם כשזה נגד רוב הסיכויים[20].

מסופר על רבי מאיר שלפני פטירתו ביקש שיקברו אותו בעמידה[21]. חז"ל מלמדים אותנו שבכל התורה המושג "עמידה" משמעותו תפילה[22]. מכאן, שרבי מאיר ממשיך להתפלל עבורנו גם כיום, לאחר פטירתו, במיוחד כאשר אנו מזכירים את שמו ומנדבים צדקה לזכותו[23].

דבריו של רבי מאיר ממלאים את המשנה והתלמוד, אבל בדרך כלל ההלכה נפסקה כדעתם של חבריו החולקים עליו. על זה אמר רבי אחא בר חנינא:

"גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו! ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו"[24].

אמרו הצדיקים שלאחר ביאת המשיח יבינו סוף סוף חכמי התורה את עומק החכמה בפסיקותיו של רבי מאיר וההלכה תוכרע בהתאם לדעתו[25]. הלוואי שנזכה לכך במהרה בימינו!

1 - ראו כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) חלק ב, סימן שפח; החיד"א, פתח עיניים, על מסכת עבודה זרה דף יח עמוד ב.
2 - מסכת עבודה-זרה, דף יח עמוד ב.
3 - במקורות מופיע לייעד את כסף הצדקה לעלויות מימון התאורה בבית כנסת. יש לכך קשר ישיר עם שמו של רבי מאיר המסמל אור.
4 - כתר שם טוב, שם.
5 - ראו, לדוגמה, ליקוטי שיחות כרך לא עמוד 270; כרך לו, עמודים 276, 289.
6 - פתח עיניים, שם.
7 - נוסח ברכת "יוצא אור", הברכה הראשונה שלפני קריאת שמע של שחרית.
8 - מהרש"א, חידושי אגדות על מסכת עבודה זרה דף יח עמוד ב.
9 - עשרה מאמרות, מאמר חיקור דין, חלק א, פרק כו, ובמפרשים שם.
10 - פתח עיניים, שם.
11 - ראו שדי חמד, אסיפת דינים, ארץ ישראל סימנים ז-ח.
12 - ראו: מחקרים בספרי התשובות, מעות רבי מאיר בעל הנס; קובץ היכל הבעל-שם-טוב, גיליון יא, עמוד 127; שדי חמד, שם.
13 - דף י עמוד א.
14 - ויקרא פרק כה פסוק נה.
15 - דברים פרק יד פסוק א.
16 - פרק נח פסוק ז.
17 - מסכת קידושין, דף לו עמוד א.
18 - על פי אמת ליעקב (לרבי יעקב שאלתיאל ניניו), מערכת ר', סימן עד.
19 - מסכת יבמות דף קיט עמוד א.
20 - דברי תורה, מהדורה קמא, ט.
21 - ראו שער הגלגולים הקדמה לז.
22 - מסכת ברכות דף ו עמוד א.
23 - וזאת ליהודה, רבי מאיר בעל הנס.
24 - מסכת עירובין דף יג עמוד ב .
25 - ראו מדרש פנחס (לרבי פנחס מקוריץ) א, נד - ב, א; ראו גם תורת מנחם, התוועדויות, תשנ"א כרך ג, עמוד 284.

פורסם באתר חב"ד. באתר זה הרב יהודה שורפין הוא אחד מצוות המשיבים במדור שאל את הרב

סיפור לשבת

סיפור חייו של סגן אלוף עמנואל-יהודה (טוב-עלם) מורנו*

בן סילוויאה ואילן שלמה

אחת לכמה שנים עולה השאלה אם מותר כבר לפרסם את תמונתו של עמנואל מורנו זצ"ל הי"ד מגיבורי החיל של עם ישראל. הנה להלן כמה פרטים על האיש מבוגרי ישיבת עלי

עמנואל יהודה, בנם של סילוויאה ואילן (שלמה), ואחיהם של שמואל, משה, יוסף-דן ודוד, נולד בצרפת, ביום כ"ד בסיוון תשל"א (17.6.1971), למשפחה ציונית-תורנית. בשנת תשל"ב (1972), כשהיה כבן שנה, עלתה המשפחה לארץ, והשתכנה בירושלים, בשכונת סנהדריה מורחבת. "זה היה בית של גמילות חסדים," מספרת ידידת המשפחה. "הכול אצלם היה בשקט ובצניעות טבעית. מה שאפיין אותם ואת הילדים זו האצילות וההליכה עד הסוף. אין חצי דרך. כזה היה גם עמנואל. כל הבנות בשכונה העריצו אותו, כי ידעו כבר אז שהוא מלא גבורה, אבל צנוע."

עמנואל התחנך במסגרת החינוך הממלכתי-דתי, ולמד בבתי הספר היסודיים "פרדס" ו"ג'ינוגלי", ובבתי הספר התיכוניים "הרטמן" ו"הימלפרב" שבירושלים. הוא היה חניך בסניף "שונרא" של תנועת "בני עקיבא", והיה חבר גם ב"חנש"מ" – חוג נוער שומר מסורת, שעמם ערך טיולים ברחבי הארץ – "תמיד בתנועה, בעשייה, לא נח לרגע" – כך מתארים אותו סובביו.

חייו של עמנואל היו מסכת רצופה של שאיפה וחתירה לשלמות אישית – במישור הערכי והתורני, ובשליחותו הנעלית למען עם ישראל, ארצו ומדינתו. כבר כנער, ניכר כי ניחן במנהיגות טבעית ובחוסן נפשי. הוא היה תלמיד מופנם, שקט ורציני שמיעט לדבר, אך דבריו תמיד עוררו עניין, וחבריו רחשו לו הרבה כבוד. בראש ובראשונה, הם מספרים, התאפיין עמנואל בהיותו חבר. "עם עמנואל ידעת שלא משנה מה יהיה, הוא לעולם לא יעזוב אותך," הם אומרים. לכל אורך השנים העניק עמנואל כתף תומכת לילדים שסבלו מקשיים ומבעיות, ליווה אותם, והרעיף עליהם אהבה ללא תנאי. "כזה היה עמנואל: איש פשוט, צנוע, אוהב את הזולת באשר הוא, חבר ללא גבולות"; "עמנואל זה נתינה ונכונות לשאת בעול בלי חשבון, בכל מצב." גם בבית, היה עמנואל עֶזֶר שכנגד: "הוא היה השַמָש של כל המשפחה: זה ששוטף כלים וזה שתמיד כל הלחץ של לפני שבת מתנקז אליו: הגיהוץ, הכביסה, שטיפת הרצפה."

בתום לימודיו התיכוניים המשיך עמנואל למכינה הקדם-צבאית "בני דוד" שבעלי. "היה משהו מופלא ביכולות הארציות שלו," סיפר הרב אלי סדן, רב המכינה. "הוא היה בריא וחזק עם כוחות עצומים וויזואוזיות שהותירו אותנו נפעמים, ובצד זה היה מלא ענווה. ההתנדבות שלו הייתה אין-סופית, עד שפעם נאלצנו לבקש ממנו להשאיר מקום גם לאחרים..." הגם שלא היה ספורטאי גדול, הייתה לעמנואל נחישות ועקשנות להשיג מטרות שהציב לעצמו, ואת עוצמתו הפיזית הנחה כוח רצון נדיר. בדומה לכך, גם עולמו הרוחני היה איתן: "היו לו אמיתות ברורות ובלתי ניתנות לערעור באמונה, שאותן גיבה בשִכְל, למשל בלימוד 'מורה נבוכים' לרמב"ם."

ב-2.8.1990 התגייס עמנואל ל"סיירת מטכ"ל", והחל את מסלול הלוחם בצוות "גיורא". כבר בתחילת הדרך בלט באיכויותיו ובכישוריו המיוחדים; בסיום המסלול השתלב בציר הפיקודי, והוביל פעילויות מבצעיות מורכבות ביותר, מהחשובות שבוצעו בצה"ל, ואשר תרומתן לביטחון המדינה לא תסולא בפז.

בכ"ט באב תשנ"ט (אוגוסט 1999) נישא עמנואל למאיה לבית ויצמן. שלושה ילדים נולדו לבני הזוג: אביה, הבכורה, נולדה ב-ה' תשרי תשס"א - 24.7.2001 ; נריה-שלמה נולד ב- יח' אדר תשס"ד - 10.3.2004, ונעם-ישראל נולד ב- ה' כסלו תשס"ג - 6.12.2005. עמנואל היה מחובר לילדים בקשר רגשי עמוק גם אם לא ראה אותם אומרת מאיה, "הוא לא הפסיק לנשק אותם, ודאג לביטחונם ולנוחותם על כל צעד ושעל."

אחרי שנים מספר ב"סיירת" יצא עמנואל ללימודי משפטים ב"מרכז הבינתחומי" שבהרצליה, ועבד, במקביל, בשירות הביטחון הכללי (השב"כ). בסיימו את התואר הראשון במשפטים החל להתמחות במשרד עורכי דין, "אבל זה לא היה בשבילו. הוא הרגיש שאת תרומתו לעם ישראל הוא צריך לעשות בדרך אחרת. עמנואל החליט לשוב לצבא הקבע

המשך בעמוד הבא...

וליחידה, ושירת בה משך שש-עשרה שנים שבמהלכן טיפס לדרגת סגן-אלוף – דרגה מקבילה לדרגת מפקד היחידה. בשנות שירותו הארוכות – היה עמנואל שותף למאות מבצעים עלומים שבהם הפגין גבורה, אומץ לב ותעוזה רבה. דרך מעטה הסודיות מצטיירת דמותו של לוחם ללא חת, שהיה לאגדה בחייו. כאחד ממתכנני המבצעים ביחידה היה לעמנואל ידע עצום בתחומים רבים; הוא היה פרפקציוניסט המקפיד על הפרטים הקטנים, חד מאוד, מבריק ונחוש, וניחן בזיכרון פנומנלי וביצירתיות. עמנואל הפגין קור רוח גם במצבי לחץ קיצוניים ומסוכנים, ופעמים רבות השליך את חייו מנגד בהצילו חיי פקודים וחברים ליחידה. בין השאר, השתתף עמנואל במבצע לכידתו הנועז של מוסטפא דיראני בלבנון בשנת 1994 – "הוא האמין ביכולות ומתח אותן עד קצה גבול האפשר, ואז – עוד קצת." עם זאת, עמנואל אף פעם לא הניח לעצמו להיות שאנן, והיה חוזר ובודק עצמו שוב ושוב, מציב סימני שאלה וספקות. מפקד הצוות הגדיר את הדברים בפשטות: "אם צה"ל הוא הצבא הטוב בעולם, וסיירת מטכ"ל היא היחידה הכי טובה בצה"ל, ועמנואל הוא הלוחם הכי טוב בסיירת מטכ"ל – אז עמנואל הוא הלוחם הכי טוב בעולם." על שתיים מהפעולות שבהן לקח עמנואל חלק, קיבלה יחידתו ציון לשבח. "עוד בחייו הוא היה ה'יוני נתניהו' שלנו. דמות מופת שלאורה חינכו ואליה רצו להידמות," מעידים החברים.

עמנואל היה איש של אהבה עזה לתורה, מסירת נפש על הלכה, ואמירה יהודית ברורה וגאה. חייו בצבא היו חיים של יהודי בכל רמ"ח איבריו: גם אחרי עבודה מפרכת לא היה מפסיד תפילה, ונקט הקפדה יתרה על הלכות שבת וכשרות – "אם היה מוקפץ לפעילות מבצעית בשבת, היה נוסע כל הדרך עם חלונות סגורים ולא מפעיל מזגן כי טען שזה חילול שבת ולא הכרחי. כדי להתאוורר היה פותח מפעם לפעם את הדלת לאוורר וסוגר." עמנואל האמין בה' וחי בשלמות, בפשטות ובענווה – "הוא נשם, אכל ושתה אמונה," מעידה מאיה, והחברים מוסיפים: "הוא המעיט בדיבור, אך הרבה במעשים טובים, יצק בנו, ברצינות רבה, תורה ויהדות, אך הקפיד, בד בבד, לשמר נפש צעירה ושובבות." עמנואל האמין כי הגאולה קרובה, ופעל וקרא לעורר את ישראל לאביהם שבשמים. "הוא לא היה 'מיסיונר' ולא ניסה להטיף ולהחזיר בתשובה, אבל אם יזמת שיחה אתו על נושאי יהדות, הוא היה נענה ברצון ואז כבר לא הייתה לך דרך נסיגה. הוא היה מסביר, טוען ומתווכח בלהט בלתי מצוי, מכל הלב, בשכנוע פנימי עמוק..."

מבחינתו של עמנואל היה הלימוד השיא, ועל כן ניצל כל דקה אפשרית ללימוד ולהתקדמות. על השולחן במשרדו שביחידה היו פזורים ספרי קודש. את זכותו ללמוד לתואר שני על חשבון הצבא ביקש להסב ללימודי קודש – "הוא נהג לומר ששנתיים בישיבה עדיפות על פני כל תואר שני." בשיחה עם שמיניסטים הסביר עמנואל למה חשוב ללכת ללמוד לפני הצבא: "בצבא אדם דתי הוא מראֶה, שגריר, המייצג את עולם היהדות. אתה נדרש לתת תשובה – קודם כול לעצמך." ואכן, עמנואל ידע לומר את האמת ולעמוד עליה, יהא בן שיחו אשר יהא. מספרים כי במהלך ויכוח באחת הישיבות עם אנשי הסגל הבכיר של היחידה קם עמנואל ואמר: "תבינו טוב-טוב, אני לא נותן דין וחשבון לאף אחד מכם, רק לקדוש ברוך הוא."

אחד הערכים שעמנואל ייצג באופן מוחלט היה אהבת הארץ ברבדים העמוקים ביותר, ולא בכדי חווה שֶׁבֶר עמוק סביב תכנית ההינתקות מחבל עזה ומצפון השומרון. את כל כוחותיו נאלץ אז לגייס, כדי להתמודד עם המשבר: "הוא אמר שהוא נאמן לחוקי הצבא, אך חוקי הקב"ה נמצאים מעל לכול, והתבטא במילים 'אם אֶדָּרֵש להשתתף באיזשהו מעגל של ההתנתקות, אני מוריד את הדרגות והולך הביתה.' " לאחר אירועי הפינוי בעמונה היה עמנואל שבור ומתוסכל, ועם זאת המשיך לפעול למען ביטחון ישראל בכל המוטיבציה וההתלהבות – "כשמדובר במשימות למען המולדת הוא היה שם עד הסוף." גם למפונים, נרתם לסייע.

את דרגת הסא"ל קיבל עמנואל בימים שלאחר ההתנתקות מידי ראש אמ"ן אהרן זאבי-פרקש, כדרגה אישית. שלא כנהוג, ביקש לשאת דברים במעמד זה, ואמר: "... כידוע, כאשר אדם נמצא בקושי ובמשבר, הוא מגלה כוחות נפש שאילולא המשבר לא היו באים לידי ביטוי ... מי ייתן ונדע לאמץ הסתכלות זו על המציאות גם בחיי היום-יום הפרטיים, וכן בחיי האומה. הסתכלות שהופכת מַשְׁבֵּר לִמְבַשֵּׂר..."

את עמנואל אהבו כולם, והוא התייחס לכל אדם באותה מידה. "הוא לא היה צריך דרגות על הכתפיים כדי לפקד, ולכן התהלך תמיד בלי דרגות. ההשפעה שלו הייתה בדרך ההתנהלות שלו, בהבנה שלו, בערכיות. הוא רץ קדימה ונתן דוגמה." רק את צניעותו לא יכול היה עמנואל להצניע; לאחר מותו כתב חבר: "כשנפגשנו היה נראה לי שעומד מולי האיש הכי פשוט בעולם – בלי שום פוזה, בלי גאווה, פשטות שׁוֹבָה כזאת שגרמה לי פשוט לרצות להישאר לידו, להיות חבר שלו, ובעיקר ללמוד ממנו."

סגן-אלוף עמנואל מורנו נפל בסופה של מלחמת לבנון השנייה, בשבת קודש פרשת "ראה", ביום כ"ה באב תשס"ו (19.8.2006), בקרב באזור בַּעַלְבֶּכּ. עמנואל מסר את נפשו על קידוש בוראו, ארצו ועמו, בהובילו כמאה לוחמים למבצע חשאי בעורף האויב. יעדי המשימה הושגו במלואם, אך במהלך הפעולה נתקלו הלוחמים באש המחבלים, ועמנואל נהרג. שני קצינים נוספים נפצעו. "אם לאדם נשארות חמש שניות לחיות ועדיין יש בשניות אלה משמעות לחייו ושאיפה למה שאחריהם, משמע לכל החיים שלו יש משמעות," אמר עמנואל לחבר, זמן לא רב קודם לנפילתו. "אנחנו לא חיים בשביל לספק את היצרים, או ליהנות ולחיות את הרגע, אלא החיים הם שלב נוסף בדרך אל השלב הבא."

במותו חזר עמנואל לעיר שכה אהב – ירושלים. כיאה ללוחם קדוש שכל חייו חי בצניעות נערכה הלווייתו באישון לילה. רבבות אנשים צבאו על בית העלמין הצבאי שבהר הרצל, ונעמדו דומיה לחלוק כבוד אחרון לקצין למופת, ירא שמים ואוהב אדם, אציל נפש. את שורת ההספדים פתח מפקד סיירת מטכ"ל, שאמר: "... בשנים האחרונות היה עמנואל נושא הדגל בראש המחנה בַּפְלָגתו, ומושא לגאווה ולהערכה

המשך בעמוד הבא...

בקרב דור צעיר של לוחמים שגדלו בסביבתו. אך מעל לכל אלה, עטפו את אישיותו ערכיו, יושר, אהבת המולדת, יציבות ארץ-ישראלית שאינה שנויה במחלוקת, אהבת האדם, אהבת המשפחה ... מתוך אלה, עלו וגאו עוצמותיו אשר הקרינו מחוזקן על כולנו. בצניעותו, במקוריותו וברגישותו – כבש אותנו."

עמנואל, הלוחם הבכיר ביותר בצה"ל שנפל במלחמת לבנון השנייה, היה בן שלושים וחמש בנפלו. הותיר רעיה, בת ושני בנים, הורים וארבעה אחים. "אין הרבה אנשים נועזים ומבריקים, עם תעוזה ויכולות, שאפשר לרשום לזכותם תרומה כל כך גדולה לביטחון מדינת ישראל," אמר אחד משרי הממשלה. "איבדנו את אחד הטובים."

על מצבתו של עמנואל נחקקו המילים "חמוש עז וְעָנָוָה, אזור אומץ וגבורה / אוהב בוראו ועמו, צופה לעת ישועה." לאחר נפילתו הוענק לו ציון לשבח מראש אגף המודיעין בצה"ל, תת-אלוף עמוס ידלין, על פועלו רב השנים למען ביטחון מדינת ישראל, ועל השתתפותו בפעילויות מבצעיות במלחמת לבנון השנייה.

נאמר על עמנואל שהיה אחד מגדולי הלוחמים שקמו לעם ישראל בדור הזה. גם לאחר נפילתו, נאסרה תמונתו לפרסום ואיפול כבד הוטל על הפעולות שלקח בהן חלק. להנצחת זכרו ומורשתו הוקמה עמותת "בדרכי עמנואל מורנו", המובילה תוכניות חינוכיות בהשראתו בקרב בני נוער, ושוקדת על הקמת מרכז לימודי לאור דמותו. תלמוד התורה "עמנואל" שהקימה העמותה עוסק בהקניית ערכי היהדות, בפיתוח מנהיגות, בגמילות חסדים ועזרה לזולת, ובאהבת ארץ ישראל. תכנית הדגל של העמותה היא פרויקט "אחריי! עמנואל – נוער מוביל לשינוי" המטפח ומפתח מנהיגים צעירים. עוד הוציאה העמותה לאור את קובץ הסיפורים "לְךָ דְּמִיָּה תְּהִלָּה", המצורף למגילת חנוכה שכתב חגי בן-ארצי, בהם משתקפת דמותו של עמנואל כמקור השראה והשפעה רב עוצמה. ביוני 2010 נחנך בתלמים גן לזכרו, שהוקם בתרומת ליאו ז'אק אלפרן, ניצול שואה ערירי, ובתמיכת קרן קימת לישראל. "עמנואל השקיע מאמצים אדירים כדי להגיע ליעדים בלתי אפשריים," אמר אחיו, "הוא היה אדם שיצא מהתחום הפרטי ולקח אחריות על אנשים אחרים. לכן אני מרגיש שהגן הזה הוא מחווה מתאימה עבורו, כי הוא מסמל מקום שיוצאים מהחצר הפרטית לחצר הציבורית ומתחברים כקהילה." יורם לוי, חברו של עמנואל, הקליט לזכרו שיר, ומצטרפים אליו בקולות רקע שלושת אחיו של עמנואל. בית הספר הממלכתי-דתי "תחכמוני" שבנתניה מקדיש פעילות חינוכית לתלמידים לשימור מורשתו. כן הוקדש לזכרו של עמנואל ספרו של משה קינן "עם ישראל חי" – פרקים ממסכת חייו של עם ישראל, ופעולות הנצחה רבות נוספות קורמות עור וגידים כגון: הקמת אולם ספורט מפואר בבית שאן ביוזמת ראש העיר מר ז'קי לוי וסגנו ושר האוצר ד"ר יובל שטייניץ שהכיר את עמנואל בתפקידו כיו"ר וועדת החוץ והבטחון.

הוקם בניין מגורים "בית עמנואל", בעיר דוד, עבור שתיים עשרי משפחות צעירות ביוזמת וע"י יהודי נדיב מלונדון וכן נתרמו ארבעה ספרי תורה לזכרו של עמנואל.

במלאות ארבע שנים לנפילתו, כתבה אביה, בכורתו: "רציתי לספר לך שלפעמים, בטיולים, יש נופים שמזכירים לי אותך, למשל הנוף של המדבר, כי היית כמו המדבר, יפה מבפנים ויפה מבחוץ, מלא מידות טובות כמו גרגירי החול, מלא גוונים של צבעים לצבוע איתם את החיים ... הלוואי נזכה ללמוד ממידותיך הטובות..." *איש חיל המודיעין , נפל ביום כ"ה באב תשס"ו / 19.8.2006 מקום מנוחתו בית העלמין הצבאי הר הרצל (מתוך פרסומי מפעל ההנצחה הממלכתי "יזכור", שנערך ע"י משרד הביטחון)

סיפור שאינו ידוע קשור לסבתו של עמנואל מורנו שגם היא לא הייתה קוטלת קנים: סבתו הייתה בין הנוסעים שהיו במטוס אייר פרנס שנחטף לאוגנדה. היא הייתה בעלת דרכון זר ונחשבה כלא יהודייה. אשר על כן, היא נכללה בקבוצה שהופרדה מהיהודים והישראלים. הסבתא לא איבדה עשתונות ולא איבדה זמן, והחלה משרטטת כל דבר חשוב במטוס ובסביבה הקרובה אליו. כאשר הגיעו כוחות סיירת מטכ"ל, היא העבירה אליהם את כל הנתונים, ולדברי מפקד הפעולה, השרטוטים שלה היו מדוייקים והקלו על הכוח לעשות מלאכתו.

שביבים / שאול שיף

"המכין מצעדי גבר"

לפניכם סיפור מיוחד ולקח נפלא בצידו:

לפני כמה שבועות הוצרכתי לנסוע לאירופה לרגל עסקיי. בשבת קודש שהיתי בפראג במלון 'קינג דיויד' הכשר למהדרין. מלון זה נמצא בסמיכות לרובע היהודי העתיק שמתנוסס בו לתפארה עד עצם היום הזה בית הכנסת עתיק הנודע בשם 'אלטנוישול'. בית כנסת זה הוא הוותיק ביותר באירופה שמתקיימות בו עדיין תפילות כסדרן, וכפי המסורת עוד התפלל בו המהר"ל מפראג.

בכל פעם שאני שוהה בפראג אני משתדל להתפלל לכל הפחות תפילה אחת בבית כנסת זה. הוד הקדומים השורה עליו והכתובות העתיקות המעטרות את קירותיו הגבוהים והמרשימים מעבירים בי תמיד רטט של התרגשות ויראה, בבחינת "מה נורא המקום הזה", והתפילה בו בוקעת ממעמקי ליבי.

כמי שנושא ה'אמן' קרוב לליבו, אציין במיוחד את הכתובת המופיעה על הקיר המערבי של בית הכנסת: גה"א-ימ"ה. כתובת זו הנראית כצופן סתרים היא למעשה ראשי התיבות של מאמרם הנודע של חכמינו זיכרונם לברכה (ברכות נג, ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך".

התכוונתי לשוב לארץ בליל ראשון בטיסה היוצאת מפראג לישראל. בצוק העיתים היה עלי להקדים ולצאת במוצאי השבת מבית המלון למתחם השוכן במרחק כמה דקות הליכה, כדי לבצע 'בדיקות קורונה' לפני הטיסה כנדרש. התכוונתי גם לרכוש דבר מה בחנות גדולה ומפורסמת השוכנת בסמוך למתחם ושייכת לאחת מרשתות הענק הפועלות באירופה. התלבטתי האם להיבדק תחילה או לגשת לחנות, ולבסוף החלטתי להקדים את הבדיקה לקניה. בסיום הקניה הוצאתי את המעטפה שבה החזקתי את כספי, שילמתי, ואחר צעדתי חזרה למלון. בבואי למלון חשכו עיניי, נחרדתי לגלות כי המעטפה היקרה אינה ברשותי. מלבד ההפסד העצום הכרוך באבדן סכום הכסף שהיה במעטפה, הוטרדתי והצטערתי מעצם העובדה שנותרתי על אדמת ניכר ללא פרוטה לפורטה. 'כיצד אשלם מחר על השהות במלון ועל ההוצאות שעלי להוציא עד למועד הטיסה?' הרהרתי לעצמי בעוגמה.

בשעת לילה מאוחרת זו כבר הייתה החנות סגורה, והרחובות חשוכים. כיון שלא הייתה לי כל דרך לדעת היכן נפלה המעטפה - האם בדרך למלון או שמא בחנות, ואולי בכלל נשלפה מכיסי בידי כייס מומחה - לא ראיתי כל עניין לסוב על עקבותיי בשעת לילה מאוחרת זו.

ככל שידעתי לא היה רשום על המעטפה כל פרט מזהה שיכול היה להעיד כי אני הוא בעליה, ומשכך לא ראיתי סיכוי שהמעטפה תושב אי פעם לידי. כיהודי מאמין קיבלתי דין שמים באהבה, ולאחר 'קריאת שמע שעל המיטה' פניתי לישון כשבליבי תקוה לטוב.

למחרת בבוקר, בעודי יורד לתפילת שחרית בבית הכנסת שבמלון, התלבטתי ביני לבין עצמי עד כמה מתאים שאבקש בתפילתי שהכסף ישוב אלי. האם יתכן שיושב סכום כה גדול במזומן ללא כל פרט מזהה ולאחר שעות כה רבות שחלפו מאז שאבד? התפילה שיושב אלי נראתה לי כתפילת שווא... לבסוף החלטתי להתפלל בפשטות, שימציאו לי משמים רווח והצלה.

את ברכות השחר אמרתי בחברותא כהרגלי. בברכת 'המכין מצעדי גבר' כיוונתי גם לבקשה מיוחדת שיכין ה' את צעדיי היום לטובה ולברכה. בפרט כיוונתי לכך בעניית 'אמן' על ברכת שותפי, שהלא עדיין הייתי נתון תחת הרושם של מאמר חכמים החקוק על קיר בית הכנסת העתיק הסמוך: "גדול העונה אמן יותר מן המברך". לאחר שסעדתי פת שחרית במלון, הפצירה בי נוות ביתי שאגש לחנות שבה ערכנו אמש את הקנייה ואשאל את מנהלי המקום האם מצאו את המעטפה האבודה. כאמור, לא חשבתי שיש סיכוי שישיבו לי את מעטפתי, ומלבד זאת הייתי בטוח שהמעטפה אבדה בדרך או נגנבה בידי נוכל מזדמן. למרות זאת, אמרתי בליבי כי אגש למקום ואקיים בכך את חובת ההשתדלות.

כאשר הגעתי לחנות שהמתה אדם, התקשיתי מאוד למצוא עובד שהסכים לשמוע את אשר בפי. גם לאחר שמצאתי עובד שכזה, בקושי הצלחתי להסביר לו שאיבדתי ארנק. כשהבין לבסוף, ביקש ממני הלה להמתין עד שישאל את אחראי הביטחון. כמה רגעים לאחר מכן הוא שב למקום בליווי אחראי הביטחון. התפלאתי כאשר האחראי שאלני לשמי, שהלוא ידעתי כי שמי לא רשום על המעטפה. השבתי לו, ואז הופתעתי עוד יותר כאשר דרש שאציג לפניו את דרכוני. הצגתי בפניו את הדרכון, והוא עיין בכתוב בו. לאחר מכן הגיש לי ללא אומר ודברים את המעטפה האבודה. נטלתי אותה מידיו בידיים רועדות והודיתי לו מקרב ליבי. מיהרתי לשוב למלון כשליבי מתרונן בהודאה. רק כשהגעתי לחדרי שבמלון ובחנתי לעומק את תכולת המעטפה, הבנתי כיצד ידע אחראי הביטחון כי אני הוא בעל המעטפה. בתוך המעטפה היה מונח דף רשמי שעליו היה רשום שמי ולצידו קוד הבדיקה שרק באמצעותו ניתן לקבל את התוצאה השלילית שתאפשר לי לעלות למטוס. מבלי משים הנחתי אותו במעטפת הכסף, ובכך הקדים לי ה' רפואה למכה. רק עתה הבנתי כי בברכת 'המכין מצעדי גבר' שברכתי הבורא הייתי צריך גם להודות לקדוש ברוך הוא על שהכין צעדיי, שאצעד לבדיקה לפני שאצעד לחנות, כך שכאשר אבדה לי המעטפה כבר היה בתוכה סימן הזיהוי שהיה דרוש כדי שהמעטפה תושב לרשותי. למחרת בבוקר בשובי לארץ הודיתי על כך בהתרגשות רבה. אולם הלקח שלמדתי מכך ייחקק בליבי לנצח. מי יודע כמה פעמים מכין הקדוש ברוך הוא את צעדינו לטובתנו מבלי שאנו יודעים אף להודות על כך. כמה פעמים "גבר עלינו חסדו" ואיננו שמים לב...

(סיפר ר' צבי נקר. הובא בגל' קבלת שבת.)

האם מותר לנסות אדם כדי לבחון אם הוא נאמן?

בשו"ת תורה לשמה (סי' תז) נשאל באחד שהיה לו משרת בן בית בביתו, ורצה לנסותו בענין הנאמנות, שישליך מעות בחדר אחד מחדריו באופן שנראה למוצאם שלא הונחו שם בכוונה כי אם נפלו מבעה"ב בלא כוונה, ואז ישלח את המשרת ההוא לאותו חדר

שיביא לו חפץ ובזה יראה שאם יגנבם ויקחם לעצמו אז ידע שהוא גנב, ואם יביאם אליו או לא ייקח מהם כלום אז ידע כי הוא נאמן. או שיעשה המצאה אחרת, שישלח עמו מאה זוזים לחברו והוא ימסור בידו מאה ועשרה ויאמר לו בפיו תוליך מאה זוזים אלו לפלוני ויצווהו שיחזור וימנה אותם ויראה אם הם מאה שלמים, ואז אם אחר שימנה אותם וימצאם יתרים יחזיר המותר לרבו אז ידע שהוא נאמן ואם ייקח המותר לעצמו וייתן המאה להמקבל ה"ז גנב. וכן יש לו עוד המצאות כאלו לנסות אותו בהם, והסתפק אם מותר לעשות המצאות כאלו לנסותו בהם, כי אולי זה יגנוב ונמצא המנסהו עובר על לאו לפני עור לא תתן מכשול. וכן הסתפק אם מותר לנסות את משרתו או את בנו בדבר ערוה לדעת אם יתקפהו יצרו לעשות איסור ע"י המצאה שיעשה לו גם כן לניסיון או"ד דאסור לנסות בזה משום לפני עור שמא יחטא.

וכתב שם שניסיונות כאלה אסור לעשות כי שמא זה יעבור ויחטא ונמצא זה עובר על לפני עור לא תתן מכשול כי הוא הביאו לידי מכשול ע"י המצאות שעשה לו, והביא לזה כמה ראיות, והוכיח כן גם מהסוגיא [יבמות סט עמוד ב'] שם נאמר, שהאומר לאשתו ה"ז גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד, והיינו טעמא דחיישינן כל שעה שמא ימות בסוף שעה ואע"ג דבעידנא דקא אכלה חי הוא, וה"ה הכא דאיכא למיחש פן יעשה זה האיסור ונמצא כי הוא הכשילו.

הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל אב"ד לודז'

הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל נולד ביום ט' סיוון שנת תקפ"א, בעיר הורדוק גליל וולוז'ין (פלך וילנה) למשפחה מיוחסת ועשירה מאוד. מצד אביו, רבי משה, היה נין הגאון רבי אהרן שמואל קיידנובר, מחבר הספר "תפארת שמואל" על הרא"ש. אימו היתה בתו של ר' אליעזר גרייבר מחבר "משנת ר' אליעזר", דור תשיעי לר' משה איסרליש (כידוע היה הרמ"א הדור השלושה עשר לרש"י). חותנו של ר' אליעזר היה נכדו של מרן רבינו הגה"ק בעל ה"תוספות יום טוב". רבי אליהו חיים נקרא על שמם של הגאון מווילנא (הגאון ר' אליהו) ותלמידו הגאון רבי חיים מוולוז'ין. כשהיה כבן תשע כבר החל ללמוד בישיבת וולוז'ין. בגיל י"ג שנה כבר הוסמך לרבנות. ובגיל צעיר החל לכהן כרב בהורודוק. הוא נודע ברחמנותו ובטוב לבו. דמותו הפכה לאישיות נערצת בקרב המוני העם. את כל משכורתו חילק לצדקה ואף לווה כספים על מנת לסייע לנזקקים! לאחר שחובותיו גדלו נאלץ לכהן כרב בקהילה גדולה יותר שתסכים לשלם את חובותיו והחל לכהן כאב"ד בלומז'ה. בשנת תרל"ד נבחר לרב העיר לודז', תפקיד אותו שימש במשך ארבעים שנה עד לפטירתו.

הגרא"ח לחם בתקיפות נגד המשכילים. השתדל להקל לעניים בשאלות הלכתיות וטרח רבות על מנת למצוא היתרים הלכתיים. לעיתים העניק לעניים מכספו היות ונאלץ להטריף עוף או כלי. בכדי שלא להשתתף בקבלת הפנים המפוארת שהכינו לכבודו הודיע לראשי הקהל על בואו לאחר שהגיע לעיר. ייסד בתי יתומים ותלמודי תורה, פעל לרווחת ילדי עניים ובתקופת המשבר הכלכלי בלודז' גזר על עשירי העיר להאכיל את ילדי העניים מאכלי בשר בתשעת הימים של חודש אב. נודע באהבתו לכל יהודי, בחכמתו, בפקחותו ובמידותיו הנעלות, הכניס אורחים ובאופן אישי הציע להם מיטה והכין עבורם ארוחת ערב. בשבתות ובחגים נשאר בבית הכנסת עד שלכל העניים סודר מקום לסעודה.נתבקש לישיבה של מעלה ביום י"ד באייר שנת תרע"ב. כשהוא בן צ"א שנה. מנוחתו כבוד בבית העלמין בלודז' שבפולין.

פקחותו הנפלאה בדיני תורה

הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל, רבה של העיר לודז', היה ידוע בפקחותו הגדולה. פעם אחת בא אליו גוי וסיפר לו שבימי מרד הפולנים נגד הרוסים הוא שימש כגזבר של המרד, ולאחר המרד נשאר בידו סכום גדול של כעשרים אלף רובל. מכיון שלא היה יכול לסחור עם הכסף, הוא בחר להחביא אותו במרתף ביתו כשהוא יורד מפעם לפעם בכדי להשתעשע עם הכסף ולבדוק אם זה אכן נמצא. לפני כמה ימים, כשירד למרתף, נבהל לראות שהכסף אינו נמצא, וככל שהוא ניסה לחפש אחריו לא עלתה בידו, ומאז חייו אינם חיים. מבקש הוא איפוא מהרב שיואיל בחכמתו לעמוד לימינו ולעזור לו למצוא את הכסף.

התעניין הרב: האם אתה חושד במישהו? האם יש לך קצה חוט או השערה כלשהיא היכן ייתכן שהכסף נמצא או ידו של מי הייתה במעל. השיב הגוי: הנה שכני היהודי, נגר עני ואביון, שעד כה בקושי היה מצליח לפרנס את משפחתו, התחיל לפתע לנהוג כאחד העשירים. מבזבז הוא ממון רב על ימין ועל שמאל, קונה הוא בגדים יפים וכלים נאים, וכל הליכותיו כאחד הגבירים אשר בארץ.

המשיך הגוי וסיפר: שאלתיו, מנין לך הכסף, והוא השיב לי שדודו, עשיר מופלג מאנגליה הרחוקה, מת ללא ילדים והוא השאיר לו את כל כספו בירושה. הפלא הוא שמעולם לא שמענו ממנו על דוד עשיר ועירי מאנגליה, וגם קשה לתאר שסכום כסף ענק שכזה הגיע אליו מבלי שהוא נסע לאנגליה בכדי לקבל את הירושה.

נענה הרב ואמר לגוי: שוב לביתך ואל תאמר לאיש כי שוחחת עמי. מיד עם צאת הגוי יצא שליחו של הרב וקרא ליהודי הנגר. משנכנס הנגר לחדרו של הרב, פתח רבי אליהו חיים ואמר: שמוע שמעתי עליך כי עלית לגדולה והתעשרת, כיצד ייתכן שלא באת אלי בכדי לתרום עבור עניי העיר שאני עוסק לאסוף צדקה עבורם? אדרבה, נענה הנגר ואמר בהתלהבות: מוכן אני לתת לצדקה ככל אשר ישית עלי הרב. שמח הרב מאוד והחל לגלגל עימו בכל נושא הירושה. התעניין הרב: האם אמת הוא הדבר שדודך היה עשיר מופלג? בוודאי, נענה היהודי. המשיך הרב ושאל: וכי דודך לא השאיר עוד קרובים חוץ ממך עד שכל הירושה הגיעה רק אליך, הלוא דבר הוא?! הנגר התחיל לגמגם בלשונו, והרב הרגיש תיכף כי הענין אינו זך טהור.

לפתע הרצינו פניו של רבי אליהו חיים והוא לחש ליהודי בשקט: עליך לדעת כי קראתי לך רק בכדי להצילך מאסון כבד! מספרים בסודי סודות כי הכסף שבו אתה משלם בחנויות הוא כסף מזויף, ולפי השמועות שהגיעו לאזני, המשטרה מבקשת לתפוס אותך על חם, או לערוך חיפוש יסודי בביתך, ונמצאת יושב על כך במאסר שנים רבות.

נבהל היהודי ואמר לרב: אספר לרב גופא דעובדא: לא דוד עשיר מאנגליה יש כאן ולא ירושה יש כאן. האמת היא שאני מתגורר בבית אחד משותף עם גוי, ואת הכסף מצאתי במרתף הבית. הרים היהודי את קולו בהתרגשות ואמר: וכי מי היה יכול להעלות על הדעת כי הגוי עוסק בזיוף כספים? אין אמונה בגויים! לא אסכים

בשום אופן לשלם בחירותי על מעשיו הפליליים של שכני הגוי. שמע הרב את דברי היהודי ואמר לו: עצתי לך נתונה שתרוץ מהר לביתך ותביא הנה את כל הכסף, וכך לא ימצאו כלום בחיפוש שיעשו בביתך. רץ היהודי כל עוד נפשו לביתו, הביא את צרור הכסף הרב ונתן אותו לרב. או אז אמר לו רבי אליהו חיים: כעת אני יכול לומר לך שהכסף אינו מזויף, לא מיניה ולא מקצתיה, זהו כסף כשר וטוב העובר לסוחר, אבל דע לך שאסור לקחת דבר שאינו שייך לך! קרא רבי אליהו חיים לגוי והחזיר לו את מרבית כספו, כל אותו הסכום שהיהודי עדיין לא הספיק לבזבז.

(ספיר ויהלום פר' דברים - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

נמצא זכאי בדין

מעשה נפלא סיפר רבי שמואל טרוביץ זצ"ל רב בעיר 'ראשון לציון' (הובא בספר "מעדני שמואל"):

יהודי קשיש מעל גיל תשעים בשם ר' לייב, ניגש אלי וכה סיפר לי: גדלתי ברוסיה ללא תורה ומצוות ובחסדי ה' חזרתי בתשובה. אך דבר אחד מעיק עלי שנים רבות: ברוסיה של אותם ימים, לפני 60 שנה, כשהפרנסה היתה בקושי והמיסים הוטלו ללא רחם, אני ואחי ועוד חברים הקמנו אגודה שהייתה פטורה ממיסים ועסקנו בממכר עורות בעסק "שחור". אחי כראש האגודה פיטר את אחד העובדים שלא עמד במשימות שלנו, והלה החליט לנקום בנו - והלשין לנ.ק.ו.ד. אחי, כנקמה, ערך מכתב הלשנה לנ.ק.ו.ד על הנ"ל שעבר עבירה כלכלית בעבר. את המכתב שלחתי אני בדואר. הנ"ל נעצר מיד ונענש באופן חמור במיוחד בנזק כספי גדול. כשחזרתי בתשובה - נזכרתי במעשה חמור זה ששימשתי בו כשליח, והרי זה על פי ההלכה "מוסר" (מלשין), ועתה, בהגיעי לגיל זקנה ושיבה וקיצי קרב, נשארתי שקוע בחטא שבין אדם לחברו, שאין תשובה מועלת עד שישיב את הגזלה, ומה בידי לעשות? כאשר סיים את סיפורו פרץ בבכי מר והתחנן, רבי עזור לי לצאת מן הסבך הזה, הדבר בנפשי! שאלתיו: האם ידוע לך אם אותו יהודי חי? אם יש לו יורשים? השיב: לפי השמועות הוא נפטר מזמן, אך לפני עשר שנים ראיתי את בנו, יותר מזה איני יודע. יש לי שתי בנות ברוסיה שהן בנות שבעים, פניתי אליהן שתשתדלנה לחפש עקבותיו של יהודי זה, אך הן לא עשו מאומה. אמרתי לו: מה אני יכול לעזור לך?... והוא בכה ביתר שאת ואמר: רבי, אתה הרב בעיר כאן, וכפי שידוע מה שהרב העיר פוסק כך מתקבל בשמים. כל מה שתטיל עלי אעשה, ובלבד שאקבל ממך פסק בכתב שיצאתי ידי חובתי, והנני זכאי ופטור מכל, ועם פסק דין זה אבוא לבית דין של מעלה.

הדברים הללו הדהימו אותי, אמרתי לו שעלי לחשוב ולהתייעץ עם תלמידי חכמים. כולם טענו כי קשה לזכותו לגמרי ולפוטרו מכל וכל. החלטתי לצרף את רבני העיר שנשב כבית דין ונחליט בס"ד מה ניתן לעשות. הזמנתי אותו לבוא ליום רביעי בעוד עשרה ימים. ככל שהתקרב אותו יום חשתי מועקה קשה, מפני שצפיתי שלא ימצא פתרון מעשי.

ביום שלישי בשעת בוקר מוקדמת, דופק ר' לייב על פתח ביתי דפיקות חזקות, הוא נכנס כשכולו נרגש ונסער ומבשר לי בצהלה: ב"ה הבעיה נפתרה...

לאחר שישב ונרגע קצת, סיפר, שבימים האחרונים חלה והלך לרופא, ומאחר והקדים ישב בחוץ והמתין בתחנת אוטובוסים ליד קופת החולים. היה שם יהודי מבוגר שניכר עליו שעלה מחבר העמים. "אותו יהודי התחיל לגלגל עמי שיחה, והתברר שהוא מאותה העירה שבה היה גר אותו יהודי שאני מחפש כל כך. לשאלתי אם הוא מכירו, השיב: 'בוודאי, הוא היה חמי ואני חתנו!' חזרתי ושאלתי אותו: היכן אתה גר? השיב לי: 'כאן בראשל"צ בשיכון הרוסים'"...

ר' לייב נדהם לשמוע שאכן מבוקשו נמצא. הוא סיפר לו את אשר קרה, והלה הזמינו לביתו. כשהגיע לביתו וסיפר את כל הסיפור, קמה אשתו ואמרה שהיא זוכרת היטב את הסיפור, כיצד אנשי הנ.ק.ו.ד פשטו לפתע על הבית. היא גם זכרה את סכום הכסף שהם לקחו ועוד פרטים שונים שלא היו ידועים לר' לייב. הוא היה מאושר ונרגש. "זיכו אותי מהשמים באופן פלאי למצוא את המשפחה שכה חיפשתי".

אמרתי לו: עתה צריך לברר בדיוק מי הם יוצאי חלציו, שלהם משפט הירושה. אחרי דרישה וחקירה התברר שישנם שלשה נכדים ברוסיה שהם היורשים על פי דין תורה. ואז נזכר ר' לייב שכאשר עזב את רוסיה, היתה לו תכנית חסכון בבנק שהכילה סכום זהה לסכום הנזק שנגרם על ידי ההלשנה. את הכסף לא ניתן היה להוציא לארץ, אך קיימת אפשרות להעביר את הכסף מהבנק לתושבי רוסיה, אמרתי לו שאת סכום הכסף הנשאר בבנק יעביר לשלושת היורשים, והם יאשרו שקיבלו את הכסף בקבלה כתובה, וכך עשה.

כעבור זמן מה הגיעו שלש קבלות שביחד היוו תשלום על כל החוב. לאחר שהקבלות הגיעו, בא אלי ר' לייב כשכולו קורן מאושר, וביקש: המתחיל במצווה אומרים לו גמור, כאשר יגיע זמני ללכת מהעולם תניח בקברי את הקבלות האלו, וזה ישמש לי מסמך לפני בי"ד של מעלה.

וכך היה. לאחר זמן קצר מפטירתו הופיע אלי בחלום כשהוא שמח, ואמר: בשמים זיכוני בעניין ההוא ויצאתי נקי וטהור...

(אוצרות התורה, הובא בגיליון 'שבת אורה')

קְשֹׁט עַצְמְךָ וְאַחַר כָּךְ קְשֹׁט אֲחֵרִים (סַנְהֶדְרִין יח)

קְבוּצַת חֲסִידִים קִבְּלָה עַל עַצְמָהּ לְהִתְחַזֵּק בְּיֶתֶר שְׂאֵת בְּעִנְיָנִים שֶׁל 'קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ'.

חִבְּרוּ רְשִׁימַת תַּקָּנוֹת, חִדְּדוּ אֶת הַמְּסָרִים - וְתָלוּ עַל דֶּלֶת ה'שְׁטִיבֶּל' בְּתוֹסֶפֶת אַזְהָרָה: כָּל אַבְרֵךְ שֶׁלֹּא יְצַטָּרֵף לְיוֹזְמָה הַקְּדוֹשָׁה - יִתְכַּבֵּד וְיֵעָזֵב אֶת הַשְּׁטִיבֶּל. לֹא חַיָּבִים לְהִצְטָרֵף - אֲבָל גַּם לֹא חַיָּבִים לְהִשָּׁאֵר כָּאן בַּשְּׁטִיבֶּל...

חָלַף חֹדֶשׁ, וְנִצְנֵי הַחִזּוּק נִכְּרוּ הֵיטֵב בְּכָל הַשְּׁטִיבֶּל. אַבְרֵכִים הִתְחַזְּקוּ בְּצוּרָה מְיֻחֶדֶת, חוּץ מִשְּׁנַיִם שְׁלוֹשָׁה אַבְרֵכִים שֶׁ... לֹא מַמָּשׁ הִתְיַחֲסוּ בְּרִצִינוּת לַמִּוּדָעָה...

רָאשֵׁי הַמַּהְפֵּכָה, אַבְרֵכִים חֲרִיפִים, הֶחֱלִיטוּ לַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַיְמָה אֶל הָרַבִּי מִגּוּר, הַ'פְּנֵי מְנַחֵם', וּלְסַפֵּר לוֹ עַל כָּל הַמִּתְרַחֵשׁ.

הֵם רָשְׁמוּ 'קְוִיטֶל' אָרֹךְ, בּוֹ פֵּרְטוּ אֶת הַחִזּוּק בְּעִנְיְנֵי 'קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ' בַּשְּׁטִיבֶּל, אֶת הָאַבְרֵכִים הָרַבִּים שֶׁשִּׁנּוּ אֶת חַיֵּיהֶם לְטוֹבָה - וּבְתַחְתִּית הָעַמּוּד גַּם רָשְׁמוּ אֶת שְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הָאַבְרֵכִים שֶׁלֹּא הִצְטָרְפוּ, וְהוֹסִיפוּ בַּקָּשָׁה: הֵם אָמְנָם אֵינָם חַיָּבִים לְקַבֵּל עַל עַצְמָם

אֶת הַתַּקָּנוֹת הַחֲמוּרוֹת - אַךְ שֶׁיְּכַבְּדוּ אֶת הַקְּהִלָּה וְיוֹאִילוּ בְּטוּבָם לַעֲזֹב לִשְׁטִיבֵל אַחֵר...

לִפְנֵי כְּנִיסָה אֶל הַחֶדֶר, הֶרְאוּ בְּגַאֲוָה אֶת הַקְּוִיטֶל לַגַּבַּאי. הוּא קָרָא אֶת הָאָמוּר וְהִזְהִיר אוֹתָם: אֲנִי לֹא בָּטוּחַ שֶׁהָרַבִּי יֶהָנֶה בְּמֶיְחָד מִקְּוִיטֶל כָּזֶה!

הַחֲסִידִים לֹא הֵבִינוּ: "אַדְרַבָּה", הִתְוַכֵּחוּ, "הָרַבִּי וַדַּאי יַעֲרִיךְ וְיִשְׂמַח!"

הַגַּבַּאי לֹא הִתְוַכֵּחַ: אֲנִי, בְּכָל אֹפֶן, אֶת שֶׁלִּי אָמַרְתִּי...

כְּשֶׁנִּכְנְסוּ אֶל הָרַבִּי, הִגִּישׁוּ לוֹ בְּיִרְאַת כָּבוֹד אֶת הַפִּתְקָא וְצָפוּ לְמוֹצָא פִּיו.

הָרַבִּי קוֹרֵא אֶת הַקְּוִיטֶל, מֵרִים אֶת הָעֵינַיִם הַחַדּוֹת וְאוֹמֵר: "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ?! וּמְשֻׁתָּתֵּק.

חוֹלְפִים כַּמָּה שְׁנִיּוֹת, וְשׁוּב מֵרִים אֶת הָעֵינַיִם: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ!",

וְשׁוּב: "לֹא תֵּלֵךְ רָכִיל בְּעַמְּךָ!", "לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר!", "לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ!"

אָמַר, וְלֹא יָסָף.

הַחֲסִידִים הֵבִינוּ הֵיטֵב אֶת הַמֻּסָּר: קְדֻשָּׁה אַתֶּם מְחַפְּשִׂים? לְהִתְקַדֵּשׁ? לִהְיוֹת קְדוֹשִׁים? מַהִי בִּכְלָל הַקְּדוֹשָׁה???

'קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ' - זֶה כָּל הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת 'קְדוֹשִׁים'. כּוֹלֵל הַכֹּל! גַּם מִצְוֹות שֶׁבֵּין אָדָם לְקוֹנוֹ - וְגַם אֵלֶּה שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ!

גַּם אִם אַתֶּם מְבַקְּשִׁים לְהַעְפִּיל אֶל הַפְּסָגוֹת - אִם זֶה בָּא עַל חֶשְׁבּוֹן הַמִּצְוֹות הַ'פְּשׁוּטוֹת', אִם זֶה מַגְבִּיר אֶת הַגַּאֲוָה עַל הָאֲחֵרִים שֶׁנִּשְׁאָרוּ לְמַטָּה - זוֹ אֵינָהּ קְדֻשָּׁה!

(נְקֻדּוֹת שֶׁל אוֹר סְפִינְקָא/ ליקוטים וסיפורים נפלאים)

הסייג לשמירת המצוות

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה" שואל רבינו אור החיים הקדוש, היכן נצטוו על השמיעה, שעכשיו נאמר ואם לא תשמעו ליֹ? ומבאר שהרי בתחילת הפרשה כתוב "ואם בחוקותי תלכו" ואמרו רז"ל דהיינו להיות עמלים בתורה. ולכן עתה כתבה התורה "ואם לא תשמעו לי" דהיינו מצוה שתלויה בשמיעת האוזן, להיות עוסקים בתורה. ומגלה לנו התורה, שכל הפורענות הבאה לבני ישראל, אינה נמשכת אלא בגלל ביטול התורה.

עוד ביאר רבינו שה' רצה לגלות לנו, שעיקר סיבת ביטול רצון השי"ת בשמירת מצוותיו, היא עזיבת לימוד התורה. כמו שאמרו רז"ל (קידושין ל:) בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו... ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו. ודוקא אם תעסקו בה לשמה, אז אמרו (סוטה כא.) תורה מגנא ומצלא. וזהו ל' הכתוב כאן "ואם לא תשמעו לי" לי לשמי, דהיינו לימוד התורה לשמה.

עוד מבאר רבינו, כי כל ההולך בדרך לא טוב, סימן מובהק הוא שלא הכיר בהכרה שלימה בידיעת הבורא ית"ש, וטובותיו הנמשכים מעבודת ה'. כי בודאי אם ישיג האדם חלק אחד, מערבות ידידות נעימות מתיקות ענף מענפי אור עליון. יבז בלבו כל עניני העולם הזה. והוא מה שאמר הכתוב "ואם לא תשמעו לי" שמיעה ל' הבנה, כלומר שאם לא תבינו את הטובות והמתיקות הנמשכות בעשיית רצון ה', חושש אני שלא תעשו את המצוות שצויתי אתכם, עכ"ד.

ומתבאר בדבריו יסוד חשוב בעבודת ה', שלא מספיק להיות האדם לומד את התורה, ושומר את כל מצוות ה'. אלא צריך להגיע לידי השגה זאת, שכל השפעת הטובה המצויה אצלו, אינו אלא ע"י עסקו בתורה ובמצוות. זאת ועוד, צריך העובד את ה' להרגיש במתיקות התורה ועשיית המצוות. וע"י ב' ידיעות הללו בהכרה והרגשה שלימה, יהיה מובטח כי לא יעזוב את התורה ושמירת המצוות. ואדרבה תמיד ישאף להוסיף בלימוד התורה ובשמירת המצוות, על הצד הטוב והמושלם ביותר.

אולם רבותינו לימדו אותנו שכל ההתחלות קשות הן, אך לאחר שתתחילו יערב לכם. כלומר, שאין ערבות ומתיקות התורה משיג הלומד מיד, אלא לאחר זמן מה שכבר נכנס לשער התורה. וכיו"ב לגבי שמירת המצוות, לאחר שיכנס לשער המצוות ויקיים את המצוה בשלימות הראויה, עם כל הקשיים הכרוכים בעשיית המצוות. יזכה ויערב עליו קיום המצוות, ואז יהיה להוט אחר לימוד התורה, ויחזר על שמירת ועשיית כל המצוות.

ולזאת מתפללים בכל יום בברכות התורה "והערב נא ה"א את דברי תורתך בפינו... ונהיה אנחנו... יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. פתח בבקשת עריבות בתורה וסיים בלימוד התורה לשמה, להורות על קשר הדוק בין עריבות התורה ללימוד תורה לשמה. וללמדנו שלא יזכה הלומד לעריבות ומתיקות התורה, אא"כ ילמד את התורה כי היא תורת ה' לשמה. כי אם לא ילמד אלא לשם השגת חכמה או כבוד, אין באותו לימוד תורה לתת לו הרגשה של מתיקות. ולפי זה יתבאר "ואם לא ישמעו לי" מה הסיבה שלא ישמעו לי, כלומר שלא זכה להכיר ולהרגיש בנועם התורה. בגלל "לי" הגם שעסק בתורה ובמצוות, שלא לשם שמים היה. עוד ביאר רבינו, אם לא תשמעו לי לעסוק בלימוד התורה, אלא יאמרו כי מספיק להם שמירת המצוות. לזה אמר הכתוב "ולא תעשו את כל המצוות האלה" כי בהכרח הוא, שאם לא יעסוק בעמל התורה, לא ישיג את השלימות בקיום המצוות. זאת ועוד, שישנם מצוות שלא שייכות לקיימם בזמן הזה, שאין בית המקדש קיים. וישנם מצוות שלא שייכות אלא באנשים מסויימים, או באיזה אופנים חריגים. ולזאת לא שייך להשלים את המצוות ולהגיע לשלימות תיקונם, אלא ע"י לימוד התורה. ע"ד אמרם (מנחות קי:) כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם.

"אין טובה מהדרך הישרה והפשוטה"

הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל פתח את אחד משיעוריו בישיבת פורת יוסף בקושיה חמורה על הגמרא, שאף אחד מן התלמידים לא הצליח להשיב עליה. לאחר כמה דקות מבוכה, פרס הרב אבא שאול בפני תלמידיו פירוש מפולפל ומבריק, שלשומעו התמלאו כל התלמידים השתאות והערצה.

מיד כשסיים הרב אבא שאול לתרץ את הקושיה, החל להציע הסבר נוסף, מפולפל אף יותר מקודמו, שגרף גם הוא הנהוני הסכמה והתפעמות.

כשסיים הרב בן ציון אבא שאול להציע את התירוץ השני, עצר את השיעור והכריז: "שני התירוצים שהצעתי אומנם עמוקים ומפולפלים, אך אמת אין בהם", ומיד הסביר את הבעיות הטמונות בכל אחד מהפירושים.

שוב היו התלמידים נבוכים אל מול הקשיים בסוגיית הגמרא, אך לא לאורך זמן. במהרה הציע הרב אבא שאול פירוש שלישי, פירוש המבוסס על סברה פשוטה (לא מתחכמת ומתפלפלת), ומתיישב על לב השומעים.

חתם הרב אבא שאול את השיעור ואמר לתלמידיו: "את הפירושים המפולפלים הבאתי כדי ללמדכם על הפיתוי שבפלפול. אך בסופו של דבר - אין טובה מן הדרך הישרה והפשוטה.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net